

Корсун Сергій Іванович,

професор кафедри психології та педагогіки
Університету сучасних знань, кандидат
психологічних наук, доцент

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ТЕСТУВАННЯ КАНДИДАТІВ НА СЛУЖБУ В БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

На сучасному етапі, у процесі створення та комплектування Бюро економічної безпеки України пріоритетного значення набувають завдання забезпечення підрозділів Бюро професійно та психологічно придатними та високопрофесійними працівниками.

Законодавче забезпечення певних аспектів проблеми професійного психологічного відбору кандидатів на службу знайшло своє відображення у Законі України «Про Бюро економічної безпеки України». Норми закону закріплюють основні вимоги до кандидата на службу регламентуючи, зокрема, що на службу приймаються на конкурсній основі в добровільному порядку громадяни України, які здатні за своїми особистими, діловими та моральними якостями, віком, освітнім та професійним рівнем та станом здоров'я ефективно виконувати відповідні службові обов'язки. Крім того, кандидати на службу, за їх згодою, проходять психофізіологічне опитування та обов'язкове психологічне тестування.

Законом України від 28.01.2021 № 1150-IX «Про Бюро економічної безпеки України» (далі – Закон № 1150-IX) визначено поняття детектива Бюро економічної безпеки України (далі – Бюро).

Закон № 1150-IX, вперше на законодавчому рівні, закріплює необхідність психологічного тестування кандидатів на посади, що передбачають спеціальні звання Бюро економічної безпеки України. Тобто, на законодавчому рівні визначаються психологічні засади професійного відбору кандидатів. Законодавець передбачив, що психологічне тестування має проводитися з метою виявлення серед кандидатів осіб:

- з ознаками девіантної поведінки;
- з утрудненою або уповільненою адаптацією;
- з несформованою мотивацією.

Розглянемо більш детально питання виявлення осіб з девіантною поведінкою. У Законі № 1150-IX девіантна поведінка визначається як форми особистої поведінки кандидата, що суперечать загальноприйнятим моральним або правовим (дисциплінарним) нормам.

Термін «девіантна поведінка» походить від латинського *deviatio* – відхилення. Отже, людина з девіантною поведінкою поводить себе не так як усі, її поведінка відрізняється від звичної, прийнятої для оточення [1, с. 15].

На даний час існують різні наукові підходи щодо класифікації та типологізації девіантної поведінки. Психологи стверджують, що

відхилення від норми можуть бути як негативними, так і позитивними. У випадку позитивних девіацій мова йде про нестандартну особистість, для якої характерні оригінальні, творчі ідеї та креативні, нестандартні поступки, дії.

У межах психологічного підходу науковці виокремлюють три основних групи поведінкових девіацій:

- негативні (наприклад, вживання наркотиків);
- позитивні (наприклад, творчість, креативність);
- нейтральні (наприклад, жебрацтво) [1, с. 23].

У межах кримінологічного підходу вітчизняний науковець С. Корецький запропонував три підтипи девіантної особистості [2, с. 17]:

а) ситуативно-девіантний підтип – підтип особи, для системи цінностей якої притаманна наявність установок на вчинення девіантних дій тільки за умов надзвичайно складних життєвих ситуацій, що відверто спонукають до вчинення саме таких дій.

б) стійкий девіантний підтип – підтип особи, для системи цінностей якої притаманна наявність життєвих установок, які обумовлюють існування навколо особи соціального оточення, в якому відхилення від нормативних систем, не санкціонованих державою, але загально визнаних суспільством, визнаються нормою поведінки (інституалізація девіації).

в) попередньо девіантний підтип – підтип особи, для системи цінностей якої притаманні установки на свідоме формування соціального оточення, для якого девіація є нормою життя.

На нашу думку зрозумілим та цілком очевидним є той факт, що для кандидатів на посаду в Бюро неприйнятними є негативні та нейтральні девіації у межах психологічного підходу. У той же час, ознаки позитивної девіації у кандидата на службу мають оцінюватися схвально. На ці аспекти проблеми необхідно звернути увагу під час підготовки та ухвалення відомчих нормативно-правових актів якими буде регламентований порядок професійного відбору кандидатів та проходження ними психологічного тестування.

Крім того, враховуючи, що детектив Бюро уповноважений здійснювати оперативно-розшукову діяльність (п. 2 ч. 1 ст. 2 Закону № 1150-IX), а до працівників Бюро належать особи, які є гласними та негласними штатними працівниками (ч. 1 ст. 19 Закону № 1150-IX), то виникає закономірний висновок щодо службової (оперативної) необхідності використання працівниками ситуативно-девіантного типу поведінки, наприклад, у ситуаціях проведення контрольованої поставки та контрольованої і оперативної закупки товарів, предметів та речовин (п. 2 ч. 1 ст. 8 Закону № 2135-XII), негласного виявлення та фіксування слідів тяжкого або особливо тяжкого злочину, документів та інших предметів, що можуть бути доказами підготовки або вчинення такого злочину, у тому числі шляхом проникнення та обстеження публічно недоступних місць (п. 7 ч. 1 ст. 8 Закону № 2135-XII), при здійсненні

спостереження за особою, річчю або місцем, а також аудіо-, відеоконтролі місця (п. 11 ч. 1 ст. 8 Закону № 2135-ХІІ) тощо.

У зазначених випадках детектив Бюро свідомо проявлятиме форми девіантної поведінки, однак, дані форми є необхідними задля досягнення суспільно-значимого результату, а отже, такі форми девіацій є позитивними та ситуативними. Таким чином, можемо констатувати, що задля досягнення суспільно-значимого результату, під час виконання завдань щодо протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави, детективи Бюро мають право проявляти ситуативно-позитивні форми девіантної поведінки.

Питання адаптації та мотивації також потребують більш детального дослідження та обґрунтування. Поряд із цим можемо констатувати, що питання професійного психологічного відбору кандидатів, зокрема тестування для виявлення осіб з ознаками девіантної поведінки, потребує ретельного відпрацювання та належного обґрунтування шляхом фахової підготовки відповідних положень.

Позитивним моментом щодо подальшого законодавчого регулювання процесів психологічного тестування є наявність норми закону, яка надає право керівнику Бюро затверджувати відповідні положення власним наказом.

Список використаних джерел

1. Максимова Н.Ю. Психологія девіантної поведінки. Київ, 2011. 520 с.
2. Корецький С.М. Кримінологічна характеристика девіантної поведінки неповнолітніх: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2003. 22 с.

Крицька Ірина Олександрівна,
асистент кафедри кримінального процесу
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, кандидат
юридичних наук

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ЧАСТИНІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Створення нового органу, уповноваженого на проведення досудового розслідування певної категорії кримінальних правопорушень, завжди покликане підняти на якісно новий, більш ефективний, рівень виконання цього завдання. При цьому важливим є також дотримання балансу між процесуальними можливостями такого органу та недопущенням надмірного, непропорційного втручання в права, свободи та законні інтереси осіб, певним чином залученим до